

Boekbespreking

Schaminée J., Haveman R., Hennekens S., Horsthuis M., Janssen J., De Ronde I., Smits N. en Sýkora K. (2019) – *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Herkenning, ecologie, verspreiding. Tweede, herziene editie*. Zeist, KNNV Uitgeverij. 463 p., kleurenillustraties (foto's), tabellen en kaarten. Hardcover, ISBN 9789050117081. Prijs: € 42,95.

L. VANHECKE (Plantentuin Meise) [leo.vanhecke@plantentuinmeise.be]

De *Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Herkenning, ecologie, verspreiding* is de geactualiseerde en bijgewerkte opvolger van een in 2010 uitgegeven beknoptere versie van een gids met dezelfde naam (Schaminée *et al.* 2010). Tussentijds verschenen onder meer ook de *Veldgids Rompgemeenschappen* (Schaminée *et al.* 2015) en de *Revisie Vegetatie van Nederland* (Schaminée *et al.* 2017), waarin ook de *Standaardlijst van plantengemeenschappen in Nederland* werd opgenomen. Komt daarbij dat de in de vijf eerste delen van *De vegetatie van Nederland* (Schaminée *et al.* 1995-1999) en de daarop aansluitende vier delen van de *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland* (Weeda *et al.* 2000-2005) een meer dan solide basis is gelegd voor het thans voorliggende, hoogwaardige nieuwe product van Nederlandse expertise.

De veldgids is opgebouwd uit een verhelderende algemene inleiding (7 p.), sleutels om tot bij de namen van de diverse plantengemeenschappen te komen (58 p.), de beschrijving van de associaties (353 p.), een register van de associaties (6 p.), een register van de soorten (26 p.) en een fotoverantwoording (1 p.).

Om met de registers te beginnen: de auteurs hebben ervoor gekozen om beginselvast voorrang te geven aan de Nederlandse namen, zowel voor de syntaxonomische eenheden als voor de soorten zelf, en zowel in het sleutelgedeelte als in de beschrijving van de associaties worden alleen Nederlandse namen gebruikt. Ken je die namen niet, niet meer of onvoldoende, dan kan je via de registers tot de geschikte insteek komen. Voor sommigen onder ons is het wel even wennen – maar het werkt. Dit is een plaats besparende manier van werken, maar anderzijds reduceert het wel de bruikbaarheid van de gids voor andersstaligen. Toch is het misschien een terechte keuze, want het is maar een schijnprobleem: hoeveel anderstalige vegetatiekundigen zouden zich buiten de comfort-zone van hun eigen taalgebied wagen? Het concept achter het boek

wordt hierbij meteen duidelijk: het is in de eerste plaats een praktische gids, bedoeld voor allerlei potentiële gebruikers en andere belangstellenden in het eigen taalgebied.

In het sleutelgedeelte brengen een viertal *hoofdsleutels* de scheiding aan tussen de vegetaties van 1) open wateren, moerassen en natte heiden, 2) graslanden, zomen en droge heiden, 3) kust en binnenlandse pioniermilieus en 4) ruitgen, struwelen en bossen. Binnen deze ordening worden telkens de verschillende klassen van associaties uitgesleuteld, waarbij per klasse ook verwezen wordt naar de relevante rompgemeenschappen in de *Veldgids* hierover (Schaminée *et al.* 2015). Vervolgens worden de 46 klassen kort omschreven en binnen elke klasse worden de verschillende associaties uitgesleuteld. Hierbij dient opgemerkt dat het geen klassieke dichotome sleutels betreft, maar wel een opeenvolging van korte diagnostische beschrijvingen.

Veruit het grootste gedeelte van de veldgids handelt over de 253 onderscheiden plantengemeenschappen (associaties) zelf. Doorgaans wordt per associatie een volle bladzijde gebruikt, soms twee. De informatie wordt verdeeld over een tiental rubrieken. Zie voor een voorbeeld de reproductie, ongeveer op ware grootte van de pagina's 193 en 194.

Bovenaan links op de bladzijde wordt een soort 'administratieve informatie' gegeven die bij de besproken associatie hoort: de naam van de associatie in een groot en vet lettertype (opvallend zichtbaar), samen met (veel kleiner) de wetenschappelijke naam van de associatie en het verbond en de klasse waartoe deze associatie behoort, plus paginaverwijzingen naar de bespreking van deze gemeenschap in *De Vegetatie van Nederland* en de *Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland*: handig voor wie er meer over wil weten.

Bovenaan rechts toont een mini-kaartje de verspreiding van de associatie in Nederland.

r12Ba3

Associatie van Aardbeiklaver en Fioringras

associatie *Trifolium fragiferi-Agrostietum stoloniferae*
verbond *Lolio-Potentillion anserinae*
klasse *Plantaginetea majoris*

VvN 41-43
AvP 2 56-57

HERKENNING De Associatie van Aardbeiklaver en Fioringras is een laag blijvende graslandgemeenschap, waarvan de naamgevende klaver met zijn kleine, roze bloemen en met zijn framboosachtig opgeblazen vruchten vaak het aspect bepaalt. Ook andere klavers, met name Witte klaver en (minder algemeen) Rode klaver, treden plaatselijk veel op. De gemeenschap komt voor in twee verschillende vormen, elk met een eigen soortensamenstelling. Het meest verbreid is een weidevorm met soorten als Engels raaigras, Veldgerst, Ruw beemdgras en Kweek. Minder algemeen is een duinvorm met onder andere Zilte rus, Late oegentrootst en Fraai duizendguldenkruid.

ECOLOGIE Deze graslandgemeenschap is gebonden aan brakke gronden in het kustgebied. Het meest wordt zij aangetroffen in ondiepe kommen of delen op de hoge zone net boven de kwelder (de zogenaamde kwelderzoom), maar plaatselijk is zij ook aanwezig in primaire duinvaleien, op achterduinse strandvlakten en in sluffervlakten. Binnendijks kan zij voorkomen aan de landzijde van zeedijken op plaatsen met zilte kwel, in recent ingepolderde kwelders en op zilte plekken in het polderland. Beweidning vindt plaats door schapen en koeien, maar lokaal ook door hazen en ganzen. De bodem is opgebouwd uit een venige sliblaag van gemiddeld zo'n

De opgeblazen vruchten van de Aardbeiklaver vormen in de nazomer een opvallend element in de Associatie van Aardbeiklaver en Fioringras.

VELDGIDS | PLANTENGEMEENSCHAPPEN | 193

gemeenschap aangetroffen kunnen worden tot de associatie staan. Daarvoor wordt een onderscheid gemaakt tussen associatie-kensoorten, verbonds-kensoorten, orde-kensoorten, klasse-kensoorten en begeleiders. Tevens wordt voor elke soort vermeld met welk percentage ze in die associatie aanwezig zijn.

Helemaal onderaan de bladzijde wordt voor elke associatie met een soort schuifpassers schematisch aangegeven waar de betreffende gemeenschap zich situeert in enkele belangrijke (bodemkundige) milieugradiënten: de gradiënten tussen arm en rijk, droog en nat en zuur en basisch. Elk van deze gradiënten wordt weergegeven door een graduele kleurenband tussen twee contrasterende kleuren. De positie van de associatie in die gradiënten wordt telkens weergegeven door een soort gesp, waarbij ook de breedte van die gesp een rol speelt: een brede gesp wijst op een grotere tolerantie van afwijkingen ten opzichte van de optimale omstandigheden, een smalle gesp indiceert zeer uitgesproken milieu-eisen. De tabellen en 'schuifpassers' zijn handige, overzichtelijke, visueel sterke tools die toelaten om snel en adequaat een diagnose te maken.

Ook de verticale randzones van de bladzijden worden nuttig gebruikt. Door het aanbrengen van een kleurcode wordt duidelijk gemaakt in welke van de klassegroepen – zie de verdeling van de hoofdsleutels – men zich bevindt.

De gids is zeer fraai uitgegeven, op stevig glanzend papier. Veel degelijke foto's vullen op een aantrekkelijke manier de

niet door tekst ingenomen witte ruimten. Er is overdacht gebruik gemaakt van steunkleuren en het boek heeft een dikke, stevige kaft.

Ten slotte

Men moet het de Nederlandse botanici en hun *partners in progress*, waaronder de KNNV uitgeverij, toch nageven: keer op keer slagen zij er in om in een hels ritme nieuwe

natuurgidsen en standaardboeken op de markt te brengen (zie bv. diverse titels in de literatuurlijst). De kwaliteit van inhoud en vormgeving blijven hierbij uitzonderlijk goed, doorkauwd en aantrekkelijk. Dat ligt niet voor de hand en mag zonder meer voorbeeldig worden genoemd. Wellicht past het om in deze oratio ook een overheid te betrekken die, via diverse fondsen, het gevarieerd en degelijk wetenschappelijk onderzoek dat hieraan ten grondslag ligt, blijft ondersteunen.

Literatuur

- Schaminée J.H.J., Stortelder A.H.F., Weeda E.J., Westhoff V. & P.W.F.M. Hommel (1995-1999) – De vegetatie van Nederland. Deel 1-5. Uppsala/Leiden, Opulus Press.
- Schaminée J.H.J., Šykora K.V., Smits N.A.C. & Horsthuis M.A.P. (2010) – Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. Eerste druk. Zeist, KNNV Uitgeverij.
- Schaminée J.H.J., Janssen J.A.M., Weeda E.J., Hommel P.W.F.M., Haveman R., Schipper P.C. & Bal D. (2015) – Veldgids Rompgemeenschappen. Zeist, KNNV Uitgeverij.
- Schaminée J.H.J., Haveman R., Hommel P.W.F.M., Jansen J.A.M., de Ronde I., Schipper P.C., Weeda E.J., Van Dort K. W. & Bal D. (2017) – Revisie Vegetatie van Nederland. Westervoort, Westergaard Publisher & Plantensociologische Kring Nederland.
- Weeda E.J., Schaminée J.H.J. & van Duuren L. (2000-2005) – Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 1-4. Utrecht, KNNV Uitgeverij.

BOSS
STRAUWEL
KAPULANTE
ROUWTE
RUBERKRAAL
AKKER
MOOR
KOVELDER
HEIDE
ZOOM
STOURBUIJ
GRASLAND
PIONIER
BRON
VEEN
MOERGRAS
WATER

decimeter op grijs, gereduceerd zand. Bij opslibbing kan zij overgaan in de Associatie van Kattendoorn en Zilte zegge. Wanneer de begrazingsdruk te hoog wordt, ontstaan soortenarme rompgemeenschappen met Ruw beemdgras en Engels raaigras.

SUCCESSIE De associatie staat in ruimte en tijd in contact met andere gemeenschappen van het Zilverschoon-verbond en met kwelderbegroeiingen van het Verbond van Engels gras. Aan de droge kant kan de gemeenschap ook overgangen vormen met begroeiingen van het Kamgras-verbond, in het bijzonder met de Kamgrasweide in de vorm met Veldgerst.

VERSPREIDING De associatie is in haar verspreiding beperkt tot Noordwest-Europa, waar zij wordt aangetroffen langs de noordelijk atlantische en Baltische kusten. In ons land heeft de associatie twee zwaartepunten, in het Waddengebied (zowel op de eilanden als aan de vastelandskusten) en in het Deltagebied. Vroeger kwam de gemeenschap ook veel voor langs de kusten van de Zuiderzee, maar in dat deel van Nederland is zij tegenwoordig nog slechts zeer zeldzaam, als herinnering aan een maritiem verleden.

SOORTEN De naamgevende Aardbeiklaver is de enige kensoort van de associatie, die verder wordt gekenmerkt door het optreden van een aantal zoutplanten uit de Zeeaster-klasse in combinatie met algemene graslandplanten uit de Weegbree-klasse. Van de zoutplanten bereiken Zilte rus, Melkkruid en Zeeweegbree de hoogste presentie, van de graslandplanten zijn Fioringras, Zilverschoon, Witte klaver en verder ook Rood zwenkgras en Vertakte leeuwentand goed vertegenwoordigd. In de weidevorm komt plaatselijk de zeldzame Knolvossenstaart voor. De associatie is in het algemeen wat soortenarmer dan de verwante Associatie van Kattendoorn en Zilte zegge.

Tabel	soort	%	soort	%
kA	Aardbeiklaver	96	Gewone paardenbloem	25
	kV Fioringras	98	Fraai duizendguldenkruid	24
kk	Behaarde boterbloem	18	Zeeweegbree	23
	Valse voszegge	12	Kweek	23
	Geknikte vossenstaart	11	Madeliefje	22
	Krulzuring	8	Zomprus	21
	Bg Zilverschoon	52	Veldgerst	20
	Grote weegbree	50	Schorrenzoutgras	20
	Straatgras	16	Hertshoornweegbree	20
	Bg Zilte rus	77	Gewone hoornbloem	19
	Witte klaver	72	Heen	18
	Melkkruid	59	Rood zwenkgras	18
Engels raaigras	52	Smalle rolklaver	17	
Rood zwenkgras	47	Zeekweek	15	
Vertakte leeuwentand	44	Akkerdistel	15	
Riet	31	Gestreepte witbol	14	
Rietzwenkgras	30	Getande weegbree	14	
Zilte zegge	30	Greppelrus	14	
Veldbeemdgras	28	Knolvossenstaart	13	
Ruw beemdgras	28	Zulte	12	

Milieu

194 | VELDGUIDS | PLANTENGEMEENSCHAPPEN